

ניתן לצפות בשיעורים נוספים באתר של
מכון מאיר בכתובת: www.meirtv.co.il

סוד גלות מצרים

עיון בפרשת השבוע על פי המהר"ל

גבורות השם י"א

אחר שגזר הגזירה על זרעו של אברהם, ראינו ההשגחה הגדולה להוריד את זרעו של אברהם למצרים. שלא תאמר כי היה הגלות של ישראל במצרים במקרה רק הכל בהשגחה נפלאה. ובמדרש רבות (בראשית רבה פ' מ"ז) רבי ברכיה אמר בשם רבי יודא בר סימון משל לפרה שהיו מושכין אותה למקולין ולא היתה נמשכת מה עשו לה משכו את בנה לפניו והיתה מהלכת אחריו על כרחה שלא בטובתה כך ראוי היה יעקב לרדת מצרים בשלשלאות של ברזל ובקולרין אמר הקב"ה בני בכורי הוא ואני נוהג בו מנהג בזיון ואם ליתן בלבו של כרעה איני מורידו בפומבי אלא הריני מושך את בנו לפניו והוא ירד אחריו על כרחו שלא בטובתו והוריד את השכינה למצרים עמו, אמר רבי פנחס בשם רבי סימון מנין לך שירדה השכינה עמו מדכתיב ויהי ה' את יוסף וגו'. בארו בזה גודל ההשגחה אשר עשה הש"י להוריד יעקב ובניו למצרים, ומפני זה אמר משל לפרה, ר"ל כי היה ראוי שהיה יורד יעקב למצרים בדבר קטן שיהיה סבה קטנה שילך אל מצרים, והיינו שיראה יעקב שטוב לו שם בשביל הרעב כמו שירד אברהם ושם ימצא בנו. אלא מפני שבסוף יהיה להם שיעבוד במצרים, ואף שלא ידעו הם הדבר, מזלם ידע והמזל אין מניחו ללכת שם כמו שאמרו חכמים בפרק קמא דמגילה (דף ג' ע"א) אע"ג דאיהו לא ידע מזל שלו ידע, ולפיכך סבה קטנה לא היה פועל דבר זה, אלא צריך שיהיה סבה גדולה שעל ידו יבא למצרים. ולפיכך הביא משל לפרה שאינה רוצה להיות נכנס למקולין למקום שחיתתה מפני הרע שיבא לה שם, לפיכך מושכין בנה לפניו והיא נכנסת. וכן כאשר ירד יוסף למצרים לא היה רואה שום דבר מפני בנו וירד אחריו. ואמר מאחר שהיתה גזירה מן הקב"ה שירד מצרימה, היה ראוי להיות הגזירה יוצאת לפעל בכח גדול ובמדת הדין ובהכרח, מאחר שהיתה הגזירה שירד מצרימה אלא בשביל הצדיק עשה שלא

יהיה לו בזיון. וקאמר מה שלא היה יעקב יורד על שיתן בלב פרעה שישלח אחריו לטובתו וכיוצא בזה, שאם כן לא היה הדבר מפורסם שהגזירה היא מן הש"י, פירוש וראוי שתהא גזירת הש"י מפורסמת לכל כי הוא גוזר ומקיים, ואם פרעה שלח אחריו לבא אליו לטובתו לא היה מפורסם שהוא יתברך מקיים הגזירה, עכשיו שעל ידי יוסף שהיה חי הורד שהיה זה פלא, היה מפורסם הדבר ונוודע כי הוא יתברך קיים גזירתו. ודוקא יוסף מבין שאר אחיו, כי ראוי היה שיהיה יוסף מלך מושל על מצרים, כי מצרים נקראים חמור כדכתיב (יחזקאל כ"ג) אשר בשר חמורים בשרם והיו שטופי זמה, כדכתיב בפרשת עריות (ויקרא י"ח) כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו, ולא היה בעולם מקום שהיו שטופי זמה כמו ארץ מצרים, ויוסף היה קדוש ונבדל מן העריות כאשר תראה ממעשה פוטיפר, ובשביל כך לא היה נעשה יוסף מלך אלא על ידי מעשה של אשת פוטיפר, כך יראה. וידוע כי הפרוץ בעריות הוא ממעשה החומר כאשר התבאר, והנבדל הקדוש מן העריות הוא קדוש מן פחיתות החומר המגונה הזה, והוא בודאי דומה לצורה שאין בה מן ענין החומר, ודבר זה כבר התבאר למעלה באריכות. וכבר ידוע כי הצורה הפועל והמולך, והחומר משועבד תחת הצורה לכך היה יוסף מושל על מצרים שהוא היה הקדוש והנבדל מפחיתות החומר. ואולם יש להקשות למה היה צריך שיהיה יוסף במצרים זמן הרבה, ולמה לא הורד באותה שנה ויחלום פרעה מיד. ואין זה קושיא, כי כבר ידוע כי הצורה בעת שנולד הנער יותר גובר החומר, עד שלא נראה שלימות הצורה בתניוק ותמיד הולך אחר מעשה נערותו, ואדרבה הצורה היא בטילה אצל החומר ומשועבד תחתיו, עד שיגדל הנער ואז גובר הצורה על החומר ומולך עליו, הפך מתחלה אשר היה החומר מלך וברשותו נתן הצורה. לכך מתחלה היה יוסף עבד למצרים בעת נערותו, עד שהיה בן שלשים ואז נהפך הדבר להיות יוסף מולך עליהם,

שהדבר הזה לפי המציאות הוא שיהיה יוסף מושל עליהם בסוף, כאשר תדע מעלת יוסף שהוא כמו צורה אל החומר הגובר בסוף. וכן ישראל היו כך, בתחלה היו ישראל במצרים קודם שלימותם, והיה החומר הם המצרים מושל עליהם כאשר אמרנו לך פעמים הרבה, ואחר שהיו בשלימות היו יוצאים אל החירות להיות מושלים עליהם, כאשר ראוי לפי המציאות וסדר הנמצא, ולפיכך היה יוסף עבד מתחלה, עד אחר כך היה יוצא לחירות לגמרי, ובה היה ליוסף דמיון אל כלל ישראל. וזה הדבר ברור כי נקראו כל ישראל על שם יוסף, כי יש דמיון ליוסף אל כלל ישראל. ולפיכך אשר אירע לכלל ישראל אירע ליוסף, כי יוסף תחלה עבד למצרים ואחר כך מלך עליהם, וכן ישראל והיה ירידה ליוסף מיוחדת וירידה לישראל מיוחדת ודבר זה מובן:

ודע עוד גודל ההשגחה הנפלאה בענין הירידה הזאת של יוסף, כאשר היה נמכר יוסף להביא אותו לענין העבודות, אמרו בבראשית רבה (פ' מ"ד) והמדינים מכרו אותו כמה אוניות נכתבו עליו רבי יודן אומר ארבע אחיו לישמעאלים וישמעאלים לסוחרים וסוחרים למדינים ומדינים מכרו אותו למצרים, רבי הונא אומר חמש מדינים מכרו אותו לדמוסייא של מדינה ע"כ. ביארו בזה, כי לא היה ראוי שיהיה יוסף יוצא מחזקתו הראשונה אשר היה בארץ כנען בחשיבות היותר גדול מאוד, ועכשיו לעבד נמכר יוסף, אלא שהיה על ידי אמצעים מוכנים לזה, וזה כי ישמעאל הוא שקרוב קצת אל בני יעקב שהם גם כן זרע אברהם, הנה יצא מרשות בני יעקב קצת על ידי אמצעי מוכן. ומן ישמעאלים לסוחרים, והסוחרים גם כן ישמעאלים הם, שמצינו פעמים הרבה בישמעאלים שהם סוחרים, שבכל מקום שאמר בתלמוד ההוא טייעא ר"ל סוחר ישמעאל, והנה זה יציאה יותר מרשות בני יעקב, מפני כי הסוחר דרכו למכור לאחר והנה יצא מרשות בני יעקב לרשות אחר. ואחר כך יצא מן הסוחרים אל מדינים, והנה יצא על ידי

סוחרים מידם של ישמעאלים מתרחק יותר מבני יעקב, ודוקא למדינים כי מדינים גם כן מזרע הגר המצרית על דעת דז"ל (בראשית רבה פ' ס"א) ויקח אשה ושמה קטורה והיא הגר וכתוב ותלד את מדין, והנה גם כן הם זרע אברהם, אלא שאינם כל כך קרובים אל אברהם כמו ישמעאל, שכן בקבורתם כתיב (בראשית כ"ה) ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו. והיה בישמעאל דבר מה בחשיבות ובגדולה, שהיה דומה לאברהם ולזרע אברהם והכתוב מיחס את תולדותיו, ולפיכך מן ישמעאל יצא אל מדין, וממדין יצא אל מצרים, והיו כאן ארבע שטרות שהיו לו ד' רשויות עד שבא למצרים. ורב הונא שאמר חמש, דעתו כי אין ראוי להיות מושל עליו מצרים מיד, כי ישמעאלים היו הרבה, וכן סוחרים היו הרבה וכן מדינים היו הרבה. וידוע כי כאשר אדם אחד משועבד להרבה, אין זה כמו אילו היה משועבד לאחד, שזה יותר שיעבוד כי עבד שהוא לרבים אינו עבד גמור, שאין נקרא עבדות רק המשועבד לאחד והוא עושה צרכו, אבל לרבים הוא עושה צרכי רבים ואין זה עבדות, כי אף חשוב הוא עושה צרכי רבים לפעמים. ולפיכך אמר כי מכרו אותו אל דמוסיא של מדינה, והוא ממונה על המדינה עוסק בצרכי המדינה, וקנה את יוסף ויש לו כח רבים במה שהוא ממונה על רבים, מכל מקום דומה קצת ליחיד, ואחר כך מכר אותו אל פוטיפר היחיד, ולפיכך יצא מיד המדינים אל הפקיד הממונה על המדינה. ובמדריגות אלו היה יוצא יוסף מרשות יעקב להיות משעבדים בו המצרים אשר הם נמשלים כחומר אל יוסף שזה עיקר העזרה של בני יעקב. כל זה רמזו חכמים ז"ל במדרש שלהן אשר ידעו פירוש התורה. ויש באלו ארבע אוניות עוד דברים מופלאים בחכמה ואין להאריך כי הם דברים נסתרים. אבל פירוש דבריהם שיוסף היה יוצא מרשות יעקב על יד אמצעים מוכנים לזה:

וכאשר תתבונן על גודל השגחה עוד בירידתם למצרים, אין לאחר ולא להקדים ביאתו, כי עם ביאתו למצרים היו ע' נפש, כי יוכבד נולדה בין החומות. שכבר אמרנו לך כי לא היה ראוי השעבוד והירידה למצרים רק עד שהיו שבעים נפש, כי ישראל משתתפים לאומות במספר הזה שהוא שבעים, רק כי האומות הם שבעים אומות ובבני

יעקב היו שבעים פרטים בלבד. והטעם ידוע למבינים, כי האומות יש בהם הרבוי ולפיכך מספרם שבעים אומות, שכל אומה יש בה רבוי, וישראל אומה יחידית פרטית ולפיכך היה מספר שלהם רק שבעים פרטים, וזהו מעלת ישראל שהיא אומה יחידית. וכאשר היו שבעים נפש, שהיה נמצא המספר הזה שבו נשתתפו ישראל והאומות שהוא מספר שבעים, אז היה התגברות מצרים על ישראל. ולפיכך באותה שעה שבאו מצרימה והתחיל השיעבוד היו שבעים נפש לא קודם ולא אחר כך. אלא שהקדים לבא יוסף לשם והוא לטעם אשר אמרנו, שכמו שהיו ישראל משועבדים במצרים, מפני שישראל הם כמו הצורה ומצרים הם החומר, וכך יש ליוסף קדימה יותר, מצד שהיה קדוש נבדל מן העריות לכך הקדים לבא לשם, שהיה ליוסף קדימה בענין זה על השבטים ומצד אותה קדימה הקדים לבא, וכמו שנעשה ליוסף, תחלה היה עבד ואחר כך יצא להיות מלך וכן לישראל: